

Poticajnost glazbe za dječji jezični razvoj

Krznar, Sara

Master's thesis / Diplomski rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:500622>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-04**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Sara Krznar

POTICAJNOST GLAZBE ZA DJEČJI JEZIČNI RAZVOJ

Diplomski rad

Zagreb, srpanj 2022. godine

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Sara Krznar

POTICAJNOST GLAZBE ZA DJEČJI JEZIČNI RAZVOJ

Diplomski rad

Mentori rada:

doc. dr. sc. Jelena Vignjević

Josipa Kraljić, umjetnička savjetnica

Zagreb, srpanj 2022. godine

ZAHVALA

Na kraju još jednog važnog životnog poglavlja zahvaljujem svojim roditeljima koji su me svakodnevno poticali i ohrabrivali, ali i koji su mi omogućili studiranje na željenom fakultetu.

Zahvaljujem cijeloj obitelji na strpljenju i razumijevanju kada sam to najmanje zaslužila i na neupitnoj podršci tijekom ovoga putovanja.

Zahvaljujem svome dečku koji me vozio na ispite, ohrabrivao i vjerovao u mene.

Hvala svim kolegicama koje su sa mnom nesebično dijelile literaturu tijekom studija i koje su bile velika podrška kada god je trebalo.

Zahvaljujem svim profesorima Učiteljskog fakulteta u Zagrebu na savjetima, znanju i iskustvu koje su dijelili sa studentima.

I za kraj, hvala poštovanim i dragim mentoricama na razumijevanju, savjetima i zalaganju, čime su mi pomagale u pisanju ovog rada.

Hvala!

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. GOVOR I DJEČJI GOVORNI RAZVOJ	3
2.1. Govorno-jezični razvoj kod djece	3
2.1.1. Predverbalno razdoblje	5
2.1.2. Verbalno razdoblje	7
2.2. <i>Poticanje dječjeg govorno-jezičnog razvoja</i>	8
2.3. <i>Utjecaj okoline na razvoj govora kod djece</i>	13
3. GLAZBA I GOVOR	15
3.1. Glazba i neuroznanost	15
3.2. Glazba i jezik	17
4. OVLADAVANJE JEZIKOM UZ GLAZBENE POTICAJE.....	21
4.1. <i>Glazbeni odgoj u dječjem vrtiću</i>	21
4.1.1. Glazbene kompetencije odgojitelja	23
4.1.2. <i>Glazbene aktivnosti u dječjem vrtiću</i>	25
5. ZAKLJUČAK.....	28
6. LITERATURA	29

POTICAJNOST GLAZBE ZA DJEČJI JEZIČNI RAZVOJ

Sažetak

Glazba i jezik dva su složena sustava. Brojnim istraživanjima znanstvenici su uspjeli dokazati da postoji poveznica između spomenuta dva sustava te da glazba utječe na govorno-jezični razvoj kod djece.

Svaki čovjek samim rođenjem ima određene predispozicije za razvoj govora. Govorom prenosimo sve što želimo, a ponekad i ono što ne želimo, ljudima u našoj okolini. Okolina je od neupitne važnosti kada govorimo o razvoju govora, jer o njezinoj poticajnosti ovisi koliko i kako će se govor razvijati. Ako okolina neće biti poticajna, tada je moguće da se govor ne razvije u skladu s dječjim cjelovitim razvojem i godinama. U današnje vrijeme postoji znatno više teškoća u dječjem govorno-jezičnom razvoju. Zbog toga je važno što ranije započeti prevenciju i posebnu pozornost obratiti na djecu s čimbenikom rizika.

Osim djetetove obiteljske okoline, veliku važnost ima i djetetova okolina u dječjem vrtiću. Odgojitelji djece rane i predškolske dobi osobe su koje stječu određene kompetencije kojima tada utječu na cjeloviti rast i razvoj djece. Pripadajućim kompetencijama odgojitelji mogu organizirati glazbene aktivnosti kojima tada utječu i na dječji govorno-jezični razvoj. Djeca imaju urođeni instinkt za glazbu i pjevanje, ona nikad ne odbijaju odgojiteljev poziv na pjesmu i ples. Djeca mogu u glazbi i jeziku uživati uz malešnice, govorene i pjevane brojalice, razne igre s pjevanjem te uz pjesme koje su tekstom i melodijom primjerene njima. Odgojitelj uz određene kompetencije mora znati procijeniti što će pozitivno utjecati na dječji govorno-jezični razvoj i prema tome mora odabrati sadržaj koji će ponuditi djeci.

Svaki čovjek koji stupa u komunikaciju s djecom postaje njegov govorni model. Stoga najprije moramo preispitati jesmo li dorasli toj ulozi. Svakodnevno smo izloženi glazbi i jeziku. U obiteljskom domu, na ulici, u dućanu, oni nas prate. Svakodnevno djeca mogu čuti dobre i loše primjere, a na njihovoj (poticajnoj) okolini je da odluči što od toga djeci želi davati.

Ključne riječi: glazba, govorno-jezični razvoj, jezik, kompetencije, odgojitelj, okolina

MUSIC INCENTIVE FOR CHILDREN'S LINGUISTIC DEVELOPMENT

Summary

Music and language are two complex systems. Through numerous studies, scientists have proved that there is a link between these two systems and that music affects children's speech and language development.

By birth, every person has certain abilities to develop speech. When we speak, we say what we want, and sometimes, what we don't want to the people who surround us. Our environment is very important for our language development, because the more it is stimulating the better it is for our speech and language development. If the environment isn't stimulating enough, it is possible that the language will not be developed as it should be. Today we have more difficulties in children's speech and language development than it was before. Therefore it is very important to start the prevention on time, especially for the children who are in the risk of language difficulties.

Accept the family, preschool also has a very strong and big impact on children's development. Through the lifelong education, preschool teachers develop certain competencies which affect children's overall growth and development. With these competencies preschool teachers can organise music activities for children which affect their speech and language development. Children have an innate instinct for music and singing and they won't say no to an offer to sing and dance from their preschool teacher. Children can enjoy in music and language through nursery rhymes, spoken or sung counters, various games with singing and through songs which are appropriate for them. Preschool teacher with certain competencies knows what will have a positive impact on children's speech and language development and therefore he needs to know what to offer to them.

Every person who talks with the children becomes their speech model. Therefore we first need to ask ourselves are we ready to take that role. Everyday we are surrounded with music and language. In our home, on the street, in the store, it is around us. Children can hear good and bad examples of music and language on a daily basis. It is up to their environment to make a decision what will it offer to them.

Key words: music, speech and language development, language, competencies, preschool teacher, environment

1. UVOD

Uz pomoć govora svako ljudsko biće može prenijeti svoje osjećaje, misli i razmišljanja drugim ljudima. Ipak, uz verbalnu komunikaciju, postoji i neverbalna komunikacija kojom upotpunjujemo ono izrečeno. Govor kod djeteta razvijat će se pravilno i u skladu s njegovim cjelokupnim razvojem ako okolina u kojoj dijete boravi bude poticajna. Važno je da dijete bude okruženo ljudima koji nastoje poticati kako dječji govorno-jezični razvoj tako i dječji cjeloviti rast i razvoj. Uz razvoj govora veže se biblijska slika o Kuli babilonskoj, ali i brojna istraživanja i eksperimenti od kojih je vrlo poznato istraživanje Charlesa Darwina, začetnika istraživanja dječjeg jezičnog razvoja, koji je vodio dnevnik o jezičnom razvoju svoga sina. Osim toga, u novije vrijeme postoji mnogo istraživanja gdje su znanstvenici nastojali dokazati povezanost između dva složena sustava, jezika i glazbe.

Važno je napomenuti kako je rano djetinjstvo osjetljivo razdoblje za razvoj govora, a razvoj govora kod djeteta može se pratiti u dvama osnovnim razdobljima, a to su predverbalno i verbalno razdoblje. Predverbalno je razdoblje period kada se stvaraju važni preduvjeti za razvoj govora kod djeteta, a ono je obilježeno fazom kličanja, gukanja i slogovanja. Dakle, predverbalno razdoblje je razdoblje kada dijete još ne govori, već ispušta određene glasove koji se formiraju u slogove sve do pojave prve riječi kada počinje verbalno razdoblje. Prva smisljena riječ pojavljuje se između 12. i 18. mjeseca života djeteta, a nerijetko se dogodi da je odrasli zamijene sa slučajnim slogovanjem. Od pojave prve riječi, dijete će sve više nastojati slagati riječi dok će oko druge godine života moći formirati rečenice, najčešće od tri riječi. Govor kod djece potiče i razvija maštu, posebice kada se s djetetom čita, priča ili pjeva. Ako djetetu često pružamo gotove slike putem računala, televizije, mobitela ili druge tehnologije koje ono ne može tako brzo procesirati, to će znatno utjecati na razvoj njegove mašte, kao i razvoj govora. Najveći utjecaj na dječji govorno-jezični razvoj ima majka, odnosno ona osoba koja s djetetom provodi najviše vremena. Ponekad se odrasli u djetetovoj okolini svojim govorom previše prilagođuju djetetu jer smatraju da će ih djeca tada lakše i bolje razumjeti. Međutim, time se narušava dječji govorno-jezični razvoj jer izostaje jasan govorni model prema kojem će dijete svoj govor oblikovati, a to može dovesti i do poteškoća u dječjem govorno-jezičnom razvoju. Prevencija teškoća u dječjem govorno-jezičnom razvoju usmjerena je prema sprječavanju nastanka patoloških promjena u govornom sustavu djece, a posebna se pozornost obraća djeci s čimbenikom rizika.

Osim što je od presudne važnosti djetetova primarna okolina, utjecaj okoline u dječjem je vrtiću također iznimno važan. Odgojitelji djece rane i predškolske dobi osobe su koje kroz svoje cjeloživotno obrazovanje moraju steći odgovarajuće kompetencije kojima će utjecati na djecu te uz koje će moći pripremati aktivnosti koje će utjecati na dječji cjeloviti rast i razvoj. Glazbeni odgoj u dječjem je vrtiću svakodnevna, a on kod djece budi čitavo tijelo i potiče ih na istraživanje kroz i u glazbi, a neizravno djeluje i na govorno-jezični razvoj.

Glazba i govor dva su kompleksna i međusobno isprepletena sustava, sveprisutna u ljudskom životu. Ponekad nismo ni svjesni kako sadržaj koji nas okružuje utječe na nas. Ipak, naš mozak procesira informacije koje ga okružuju i zbog toga je važno za djecu osigurati okolinu koja će im pružiti kvalitetnu glazbu kao i kvalitetan govor.

2. GOVOR I DJEČJI GOVORNI RAZVOJ

Često se može čuti kako netko ima dar govora. Međutim, svakom je čovjeku taj dar poklonjen, samo što ga svatko ne koristiti u jednakoj mjeri. Prema Starc, Čudina-Obradović, Pleša, Profaca i Letica (2004) svako dijete, samim rođenjem, na svijet donosi i predispozicije za učenje govora. Autori (isto) govor definiraju kao višu psihičku aktivnost čovjeka koja mu omogućuje da drugima priopći svoja znanja, osjećaje, potrebe, mišljenje i slično. Dakle, čovjek govorom može iznijeti sve što želi, a ponekad i ono što ne želi. Govorom se čovjek može izraziti kada je sretan, tužan ili ljut, govorom čovjek može osloboditi, ali i zarobiti svoje misli. Prema Škarić (1988) govor je optimalna zvučna ljudska komunikacija koja je oblikovana ritmom rečenica, riječi i slogova. Važno je naglasiti da govor nije svaka komunikacija, već je on komunikacija u cijelosti. Starc i suradnici (2004) ističu kako su osnovni simboli u ljudskom govoru riječi, dok je njegova najvažnije funkcija komunikacija. Ipak, komunikacija je pojam koji je širi od govora, stoga je pogrešno reći da je govor sve što i komunikacija (Škarić, 1988). Nadalje, govor se razvija sustavno i predvidivim redoslijedom.

Kako su povijest obilježili mitovi i legende, tako se i uz pojavu jezika veže mit. Mit o božanskom podrijetlu jezika prenosi se prema 11. poglavlju Knjige postanka, a zove se Kula babilonska. Naime, babilonska kula bio je toranj koji su izgradili ljudi, Noini potomci, u nadi da će njome dosegnuti nebasa. To je razljutilo Boga jer je smatrao da su ljudi vrlo oholi jer žele biti kao on te je pomiješao ljudima jezike, što je izazvalo kaos među njima i nemogućnost nastavka gradnje. Tako su ljudi, graditelji kule babilonske, počeli govoriti različitim jezicima, a kula babilonska ostala je nedovršena.

2.1. Govorno-jezični razvoj kod djece

Noam Chomsky (prema Pavličević-Franić, 2008) u svojim istraživanjima dječjeg ovladavanja jezikom govori kako djeca izložena jezičnim podacima oblikuju jezik, a jezik definira kao poseban algoritamski sustav koji ustrojava prikaz jezičnog izraza. Autorica Pavličević-Franić (2008) pojašnjava kako je jezik apstraktni sustav znakova, dok je govor njegov praktični ostvaraj. Jezik i govor tema su brojnih istraživanja. Charles Darwin, koji je začetnik istraživanja dječjega govora,

vodio je dnevnik o sinovu jezičnom razvoju, koji je objavio u časopisu *Mind* 1877. godine pod nazivom *A Biographical Sketch of an Infant* (prema Kuvač, Palmović 2007). Također, Darwin se u dnevniku osvrnuo i na artikulaciju glasova, pojavu prvih riječi sa značenjem te na prednost jezičnog razumijevanja pred jezičnom proizvodnjom. Prema Starc i suradnici (2014), svako zdravo dijete ima određene anatomske i glasovne mogućnosti kako bi naučilo glasove bilo kojeg jezika. Te se mogućnosti realiziraju u interakciji djeteta i njegova socijalnog okružja, koje je, prije svega, obiteljsko okruženje. Dakle, dijete će govor razvijati pravilno i u predviđenom redosljedu ako će njegova okolina biti poticajna. Rano je djetinjstvo osjetljivo razdoblje za razvoj govora. Starc i suradnici (2014) ističu kako je kritični period u kojem djeca započinju govoriti u rasponu od 18 do 24 mjeseci djetetova života, dok se period od druge godine života do puberteta smatra osjetljivim razdobljem za razvoj govora. Upravo je ta osjetljivost povezana s razvojem i sazrijevanjem živčanog sustava kada dolazi do naglog povećanja moždane mase, broja veza između živčanih stanica te između određenih regija u mozgu. Naravno, djetetove urođene mogućnosti bit će iskorištene ako će dijete u tom osjetljivom periodu imati prikladnu socijalnu stimulaciju. Nadalje, Starc i suradnici (2004) pojašnjavaju kako djetetov mozak od druge do dvanaeste godine života ima najbolje mogućnosti za fleksibilnu organizaciju kognitivnih funkcija, a posebno onih koje su povezane s govorom. Kada prođe taj period, fleksibilnost mozgovne reorganizacije postupno će padati.

Prema Starc i suradnici (2014) govor se razvija u sljedećim aspektima:

1. Glasovni (fonološki) razvoj
2. Rječnički (značenjski/semantički) razvoj
3. Razvoj gramatike
4. Komunikacijski (pragmatički) razvoj
5. Razvoj znanja o govoru (metalingvistička svijest)

Također, govorni se razvoj može pratiti i preko dva osnovna razdoblja, a to su:

1. Predverbalno razdoblje: od rođenja do pojave prve smislene riječi
2. Verbalno razdoblje: od pojave prve smislene riječi, odnosno rečenice, do automatizacije govora

2.1.1. Predverbalno razdoblje

Upravo se u predverbalnom razdoblju stvaraju preduvjeti koji su važni za kasniji razvoj govora i jezika. Autorica Kovačević (1996) opisuje kako se u tradicionalnim tekstovima o usvajanju jezika isticao period od godinu dana do tri godine života djeteta te se smatralo da je upravo taj period ključan. Međutim, Kovačević (1996) ističe kako najnovija istraživanja prijerodnog razdoblja i prvih mjeseci života djeteta govore da je za razvoj govora kod djeteta važna ta najranija dob. "Prvi dijalog" termin je za pojavu kada dijete u utrobi, uz ostalu buku koja do njega dolazi, čuje majčin glas. (Tomatis, 1987, prema Kovačević, 1996). Nadalje, Kovačević (1996) opisuje kako dijete sposobnost slušanja razvija vrlo rano, već u embrionalnoj fazi, a slušanje je temeljni preduvjet za usvajanje jezika u prijerodnome razdoblju. Truby (1975), prema Kovačević (1996), otkrio je kako fetus poprima govorne osobine majke te je tvrdio kako postoji sličnost između djetetova plača i majčinoga govora u intonaciji, ritmu i ostalim osobinama. Osim toga, novorođenčad nijemih majki plakala je rijetko ili neuobičajenim plačem. Dojenčad kojima su majke čitale priče u prijerodnom razdoblju bolje će reagirati na iste priče nego na njima nepoznate priče koje prvi puta čuju. Kovačević (1996) ističe kako novorođenčad u prijerodnom razdoblju čuje i prima govor, ima sposobnost pamćenja, a neke dijelove pohranjuje što se kasnije može primijetiti u njegovoj govornoj proizvodnji.

Starc i suradnici (2004) opisuju kako se dojenče, u prva dva mjeseca života, glasa krikom, plačem i nekim fiziološkim zvukovima. Ta je faza, prema Škarić (1988), nazvana faza kričanja. Dojenče će prvim glasanjem dati do znanja kako se osjeća, odnosno osjeća li ugodu ili neugodu. Također, prvo je glasanje refleksno i spontano, a odraz je fiziološkog stanja dojenčeta. Dijete usmjeruje okolina, s posebice njegova majka. Majka počinje vrlo brzo razlikovati i shvaćati plač svog djeteta te se tako između djeteta i njegove okoline, odnosno njemu bliskih osoba uspostavlja rana emotivna komunikacija za koju se može reći da je jedna od najvažnijih pretpostavki za zdrav govorni, ali i opći razvoj djeteta (Starc i suradnici, 2004).

Priscilla Dunstan kroz projekt "*Dunstan baby language*"¹ pokazuje komunikaciju s djetetom od dva mjeseca. Priscilla Dunstan polazi od stajališta da sve bebe jednako reagiraju na određene pojave te se služe plačem kako bi iskomunicirale ono što žele ili što ih muči. Po načinu kako beba

¹ <https://www.dunstanbaby.com/>

plače, plač se može kategorizirati u nekoliko kategorija od kojih se svaka odlikuje drukčije oblikovanim glasovima, a izražavaju djetetovu pospanost, glad, osjećaj neudobnosti, potrebu da se podigne te bolove u trbuhu. Ipak, Priscilla Dunstan u svojoj se pretpostavci susrela s problemom jer ponekad može doći do zabune, posebno jer se plač u stvarnosti zna pomiješati.

Faza gukanja sljedeća je faza koja počinje već tijekom drugog mjeseca života djeteta kada ono počinje spontano proizvoditi jednostavne vokalne zvukove koji su artikulacijski prilično neodređeni, ali su artikuliraniji od dotadašnjeg glasanja. Gukanje je povezano s osjećajem ugone, urođeno je te ga nalazimo u glasanju svakog djeteta, bez obzira na djetetovu rasu i kulturu. Starc i suradnici (2004) napominju kako gukanje nalazimo i kod djece čiji je sluh oštećen što ukazuje na to da u toj dobi nema znatnije slušne kontrole pa tako ni većeg utjecaja okoline što znači da govorni razvoj slijedi svoj predvidivi biološki pravac. Svakom roditelju, kao i drugoj osobi u djetetovoj okolini, lijepo je čuti djetetovo gukanje te nerijetko te osobe reaguju s osmijehom, pohvalom, pljeskom što dijete prepoznaje i samim time gukanje se pojačava u nazočnosti tih osoba. To možemo nazvati i ranim interakcijama dojenčeta i roditelja koji dojenčetu daju do znanja da se izmjenjuje redoslijed kao način verbalnog odnosa s ljudima, što možemo pripisati jednoj od osnovnih značajki govora kao komunikacijskog sredstva. Nadalje, Starc i suradnici (2004) ističu važnost sluha za razvoj govora. Kada se dijete rodi, sluh je već dobro razvijen, a neka istraživanja potvrdila su da već nekoliko mjeseci prije rođenja fetus može čuti. Također, važan je napredak u slušnoj osjetljivosti tijekom prve dvije godine kada su djeca osjetljiva na karakteristike zvukova koje su važne za percepciju govora. Dojenče vrlo rano zamjećuje razlike u intenzitetu zvuka dok oko 5. i 6. mjeseca života dijete prepoznaje i visoke frekvencije što mu je razvijeno gotovo kao i kod odraslog čovjeka. Daljnjim istraživanjem glasova i zvukova dijete ubrzo uspostavlja i slušnu kontrolu. Najprije, oko drugog mjeseca života, kontrolu stječe nad intenzitetom glasa. Zatim tijekom trećeg i četvrtog mjeseca kontrolu stječe nad visinom glasa, dok oko petog mjeseca dojenče počinje stjecati kontrolu nad izgovorom glasovnih sekvenci (Vasta, Haith i Miller, 1998). Polako, ali sigurno, dojenče ulazi u treću fazu, fazu slogovanja. Faza slogovanja počinje oko šestog mjeseca života, a to je kada dijete uspije spojiti nekoliko jednakih slogova. Dojenče je opušteno, produkcija glasova je samovoljna te ono oponaša glasove iz svoje okoline. Također, dijete će sve više ponavljati glasove svog materinjeg jezika dok će drugi glasovi postepeno nestajati. Kako se približava prva godina života bit će sve manje glasova u nizu te će dijete spajati drugačije glasove, primjerice: *ta-te*, *be-ba* i slično. Ipak, nerijetko možemo primijetiti kako djetetu bliske osobe

upravo te slogove tumače kao djetetove prve riječi, međutim važno je napomenuti kako su to još uvijek samo slučajne kombinacije. Starc i suradnici (2004) objašnjavaju kako su za glasovnu artikulaciju potrebna pluća, grlo, nos, usta, usne i jezik, dok je funkcija jezika vrlo važna jer se pomicanjem oblikuje zrak koji je istisnut iz pluća te se tako formiraju glasovi, kao i veće glasovne cjeline. Također, artikulacija je loša u prve dvije godine djetetova života te se poslije treće godine očituje znatno napredovanje. Kako se predverbalno razdoblje bliži kraju, tako dijete ovladava važnim funkcijama uz koje će kasnije lakše svladati materinski jezik. U te se funkcije ubrajaju i intonacija i ritam koje su vrlo važne, a djeca ih rano percipiraju i počinju oponašati.

2.1.2. Verbalno razdoblje

Verbalno razdoblje obilježavaju riječi, a ono počinje pojavom djetetove prve smislene riječi. Prema Starc i suradnici (2004) prve se riječi pojavljuju između 12. i 18. mjeseca života djeteta, a one su obično dvosložne, po vrsti imenice, a po sadržaju mogu biti cijeli iskazi koji mijenjaju značenje. To su obično rečenice od jedne riječi, odnosno holofraze. Međutim, kada dijete uz holofraze kombinira geste i mimiku ono nam može jasno dati do znanja što misli. U toj je fazi želja za govorom velika te nerijetko djeca koriste riječi koje znaju za one sadržaje za koje još ne znaju riječi koje bi trebali koristiti. Starc i suradnici (2004) ističu kako se to razdoblje u literaturi naziva prekomjerno proširivanje ili uopćavanje. Ipak, već će potkraj druge godine života dijete oblikovati svoju prvu rečenicu koja će se najčešće sastojati od tri riječi. Te će riječi biti ključne za poruku koju želi dati dok će sve ostale riječi dijete izostaviti, a taj govor naziva se telegrafski govor jer slični upravo telegrafskoj poruci. Svladavanje gramatike veže se uz pojavu prve rečenice. Starc i suradnici (2004) ističu kako dijete s oko tri i pol godine u govoru koristi sve vrste riječi, govori rečenicu s tri i više riječi te dobro vlada disanjem i primjenjuje glavninu gramatičkih pravila. Škarić (1988) ističe kako se tada može reći da dijete u ovoj dobi ovladava osnovom materinskog jezika. Samim time, dijete govor više koristi u komunikaciji s odraslima te ga sve više koristi kako bi reguliralo vlastito ponašanje. Dijete će govorom popratiti sve što radi, a samim time govor tada dobiva i funkciju planiranja. Nadalje, valja istaknuti kako je dijete u ovome razdoblju opušteno i sigurno uz svoj govor te se pojavljuje još jedno važno obilježje, a to je upravo kreativnosti. Starc i suradnici (2004) ističu kako je dijete s navršene tri godine spremno za stvaranje priča. Te priče obično prate neke djetetu poznate situacije, a nerijetko završe s izmišljenim krajem. Osim priča,

dijete u toj dobi stvara i neologizme. Neologizmi su riječi odnosno izvedenice iz standardnog rječnika kojima dijete popunjava svoj skromni repertoar riječi. Tako će dijete za zebru reći šareni konj i slično. Nadalje, u četvrtoj godini života dijete će i dalje eksperimentirati govorom te će biti prisutne i govorne igre, primjerice dijete će govoriti naopačke, besmisleno, smiješno. Djeca vole igre uloga te imaju poseban osjećaj za ritam i melodiju jezika što ih potiče na stvaranje rime, sparivanje riječi po ritmu i tako dalje. Starc i suradnici (2004) zaključuju da je razvoj govora kreativan i aktivan proces kojeg radosno usvaja svako zdravo dijete, uz poticajnu okolinu. Pojava mnogih pitanja događa se u četvrtoj i petoj godini života djeteta te u ovoj fazi govor ima veliku ulogu u spoznajnom razvoju. Naravno, kako bi dijete napredovalo u spoznajnom razvoju, važno je da odrasli reagiraju i odgovaraju na dječja pitanja prikladnim odgovorima. Na taj će način dijete proširiti svoju spoznaju, a razvijat će i znatiželju, kao i spremnost na daljnje istraživanje. Naravno, svaki odgovor koji dijete dobije otvara mogućnost za daljnje postavljanje pitanja. Kako se dijete približava šestoj i sedmoj godini života, razdoblju kada dijete kreće u školu, tako se artikulacija glasova čisti i dijete koristi sve vrste riječi, a ovladalo je i svim vrstama rečenica. Starc i suradnici (2004) objašnjavaju kako može doći do pojave hipergramatičnosti, odnosno pojave pretjerane primjene pravila, a čemu je najčešće razlog okolina koja reagira i podržava dječje rane tvorevine. Rječnik sedmogodišnjeg djeteta bit će, stoga, vrlo bogat, ali će i varirati na okolinu. Smatra se da predškolske ustanove utječu na njegovo ujednačavanje, što potkrepljuje i Ljubetić (1997) s određenim istraživanjima. Ipak, većina istraživanja o razvoju govora ističu kako se do osme ili devete godine završava artikulacija te se najkasnije do desete godine automatizira i uporaba morfoloških i sintaktičkih pravila u govoru (Starc i suradnici 2004). Ipak, tijekom cijelog života rječnik se obogaćuje te se upotpunjuje i razvija daljnja kultura govorenja, kao i pisanja.

2.2. Poticanje dječjeg govorno-jezičnog razvoja

Rečenica „Prve tri su najvažnije“ dobro je poznata. Stoga nije na odmet ponoviti je i napomenuti kako je važno da se razvija pokret, usvaja govor i budi razmišljanje u prve tri godine života djeteta (Velički, Katarinčić, 2011) Nadalje, za razvoj govora važna je i činjenica ima li dijete određenu tjelesnu spretnost, uvježbanu grubu motoriku koja potom utječe na razvoj, ali i postavlja temelje za finu motoriku koja stoji u uskoj vezi s govorom odnosno jezikom. Jezik, prema Velički i Katarinčić (2011) daje mogućnost ljudima da unutrašnje učine vanjskim, a ono što ga

potiče uzima natrag. Naime, u govoru se može naći izraz predodžbi i misli, ali i izraz duševnog stanja čovjeka. Kod djece važno je obratiti pozornost na disanje jer nam ono otkriva više o izražavanju osjećaja i raspoloženja. Kada se na govor gleda s više aspekata, a ne samo da se razumiju riječi koje se izgovaraju, tada govor postaje originalno i osobno sredstvo izražavanja. (Velički i Katarinčić, 2011). Govor je sveprisutan i živi u zajedništvu te kada netko govori, a drugi sluša, tada i govornik i slušatelj dolaze u područje pokreta koje obuhvaća sve što se u jeziku podrazumijeva muzikalnim. Prema Patzalaff (2004) to su intonacija, melodija rečenice, naglasak, boja tona, ritmičke strukture, nijanse glasa, glasno/tiho, brzo, polako i geste. Zajedničkom riječi Patzalaff (2004) nazvao ih je elementima govora, a upravo ti elementi kod malog djeteta djeluju dublje nego što djeluje sadržaj kojega je dijete izgovorilo. Neupitno je da na dječji jezični razvoj stoga djeluje glazba, pokret, ritam i sve ostalo što se može pronaći u pjesmi. Primjerice, kada promatramo djecu koja tek uče govoriti, možemo zaključiti kako ona vole ponavljanja. Djeci koja uče govor, odnosno jezik, neće koristiti brojalice ni stihovi koje moraju upamtiti jer ona nemaju poseban smisao za misli koje su za to potrebne. Nadalje, Velički i Katarinčić (2011) objašnjavaju kako je jasno uočljivo kod djece između dvije i tri godine starosti da koriste i svoje tijelo kada izgovaraju komplicirane riječi. Djeca još nemaju tu mogućnosti tako opušteno govoriti kao odrasli jer su u procesu učenja te dijete ponavlja ono što čuje. Djeca između tri i pet godina govorom prenose svoj osjetilni doživljaj kao i zvučno i glasovno iskustvo. Kada dijete ritmički ponavlja jezično dobro tada dobrovoljno vježba jezik. Samim time, prema Velički i Katarinčić (2011) dijete uči čisto izgovarati suglasnike i samoglasnike, povezuje ih, vježba tehniku i govor, a sve to zbog toga što se veseli zvuku. Nažalost, svjedoci smo vremena kada sve više djece ima poteškoća s usvajanjem govora, određenih glasova i slično, a posebice djeca koja su pred polaskom u prvi razred osnovne škole. Kako ističu Velički i Katarinčić (2011) djeca znaju vikati, izgovarati određene skupine samoglasnike i suglasnika, ali ona ih ne mogu artikulirano govoriti. Zbog toga je od neizmjerne važnosti s djecom ponavljati stihove koji sadrže onomatopeje i ponavljanja. Odrasli govornici govor prenose s lakoćom, usmjereni su pretežno na prijenos informacija te često zanemaruju sve što govorom mogu prenijeti, ali i postići kod sugovornika. Na primjer, samoglasnici će prenijeti duševno stanje dok će suglasnici oponašati ono što se događa u okolini. Velički i Katarinčić (2011) napominju da način na koje dijete stvara suglasnike govori kako dijete opaža svijet. Zbog toga je važno s djecom što duže igrati igre koje uključuju ponavljanje samoglasnika, primjerice igre vokalizacije. Dijete će tako moći stvarati glasove koji su emotivni,

duševni i voljni te dijete tako izražava kako osjeća vanjski svijet. Kada se nešto imenuje, ono postane vrijedno, postaje nečije vlasništvo. Autorice Velički i Katarinčić (2011) spominju odličan primjer koji se nalazi u bajci *Cvildreta* braće Grimm gdje mlinarova kći izgovara čovječuljkovo ime, a on se tada raspada na dva dijela i gubi moć nad kraljicom. Samim izgovaranjem imena osvajamo svijet te time i ovladavamo. Djeca trebaju svakodnevni poticaj iz svoje okoline kako bi usvojila jezik, odnosno govor. Često se zanemaruje igra, koja u djetinjstvu ima neopisivu važnost u svim aspektima djetetova razvoja, a posebice u razvoju govora. Kako autorice Velički i Katarinčić (2011) objašnjavaju, samim zanemarivanjem igre nedostaje poticaja za izražajne mogućnosti, ali i za reguliranje disanja, a na disanju upravo počiva i njegovo bitno djelovanje koje potiče tjelesno zdravlje. Djeca često nešto govore te nisu opterećeni samo prijenosom informacija, kako su to najčešće odrasli. Stoga autorice Velički i Katarinčić (2011) napominju kako odrasli koji djeci žele dobro neprestano će ponavljati, rimovati, poticati djecu da kroz igru i u igri s njima usvajaju jezik i govor te tako napreduju u istome. Ipak, kada odrasli odabiru stihove koje će djeci ponavljati, pozornost valja obratiti i na kvalitetu jezika, slikovitost riječi, umjetničku kompoziciju rečenica. Autorice Velički i Katarinčić (2011) upravo su to slikovito opisale kao hranu za kojom djeca žude. Govor će kod djece djelovati na maštu i unutrašnje sposobnosti zamjećivanja jednom kada završi razvoj tjelesnih organa. Tada govor polako utišava svoje čarobno djelovanje na djetetovo tijelo te slika dolazi u prvi plan, a ona će biti jača kada će se više zasnivati na slikovitim glasovima. Ta slika ima veći utjecaj na dijete od onih slika koje djeca mogu vidjeti na televiziji, računalu ili mobitelu. Jedna slika, prema Velički i Katarinčić (2011) dolazi iz vana do oka djeteta, a druga se stvara iz snage duše. Kada djeca dobivaju previše gotovih slika tada sposobnost slikovitog predočavanja umire. Nažalost, svjedoci smo vremena kada su djeca svakodnevno, i u velikoj količini, izložena gotovim slikama, a zbog toga valja naglasiti i nekoliko sljedećih činjenica. Velički i Katarinčić (2011) iznose zanimljive studije koje govore o porastu vremena koje dijete provodi ispred malih, odnosno sada i velikih ekrana. Međutim, nije nužno loše da djeca za to vrijeme šute i gledaju, već je loše što u vrlo kratkom vremenu djeca dobe mnogo vizualnih informacija koje ne mogu procesirati i koje često nemaju dodir s realnošću. Tada djeca nemaju dovoljno vremena da prate radnju, kao ni dovoljno vremena da prerade dojmove koje dobivaju, a što automatski utječe na kreativnost i na maštu. Osim toga, na televiziji i drugim ekranima koje djeca posjeduju česta je pojava nasilja i sadržaja koji nisu primjereni dječjem uzrastu. Ti sadržaji često imaju djelomične rečenice, lošu intonaciju što je popraćeno i trzanjem tijela i udova. Zbog

toga se smanjuje zastupljenost prirodnih pokreta i djeca ne dobivaju odgovarajući poticaj koji je potreban za razvoj fine i grube motorike te osjetilnog sustava. Autorice Velički i Katarinčić (2011) stoga savjetuju kako je potrebno vrijeme koje djeca provedu pred ekranima svesti na minimum, a izbor i sadržaj mora se kontrolirati od strane odraslih osoba. Autorice Velički i Katarinčić (2011) napominju kako je važno da se odrasli trude slikovito govoriti. To znači da je bitno da odrasli budu svjesni slike kao i ključnog značenja riječi. Nadalje, odrasli pozornost moraju obratiti i na riječi koje automatski izgovaraju, na poštalice. Govor odaje naš svjetonazor i odnos prema životu, a najčešće to čini onaj govor kojeg nismo ni svjesni. Komunikacija između djece i odraslih odvija se u svakom trenutku te uvijek treba paziti što svjesno, a što nesvjesno govorimo. Stoga i roditelji i odgojitelji trebaju uvijek iznova propitkivati vlastito ponašanje i postupke, kao i svoj govor jer djeca usvajaju sve što čuju i vide iz svoje okoline. Tek kada će odrasli napraviti analizu vlastita govora, tek tada mogu doći do zaključaka o govoru djece. Kasnije, u pubertetu, u govor dolaze strukture, što znači da govorena riječ ostaje u pozadini, a naprijed dolazi logika i promišljanje. Autorice Velički i Katarinčić (2011) napominju kako jezik, odnosno govor, pruža temeljnu mogućnost za komunikaciju s drugima i za održavanje kontakta. Osim toga, govor je i preduvjet za mnoga područja razvoja u skladu s godinama. Na primjer, za čitanje i pisanje, socijalizaciju, razvoj mišljenja. Također, hod, govor i mišljenje povezani su te se nadograđuju iako je hod vidljiv, a govor nevidljiv, stoga velik dio govornih pokreta ostaje ljudima i nama nevidljiv. Kada će djetetov govor biti dobro razvijen, jasan i točan i kada će djetetov rječnik biti u skladu s njegovom dobi, tada će dijete s lakoćom moći usvajati čitanje i pisanje.

Nažalost, svjedoci smo vremena kada je govor sveden na minimum te iako je sveprisutan, gotovo da je i neprimjetan. Velički i Katarinčić (2011) navode zanimljive izvore gdje je potvrđeno da govor prestaje biti sveprisutan te da je u obiteljima sveden i na 10-12 minuta dnevno. Time se može zaključiti kako djeca ne usvajaju govor spontano već moraju biti poticani na njegovo usvajanje. Za to je djeci potrebna stimulativna okolina, ali i dobri, stalni govornici čiji će govor moći čuti i usvajati. Djetinjstvo kako je nekada bilo i djetinjstvo sada dva su različita pojma, ali i svijeta. Djeca su nekada slušala sasvim drugačiji govor, ali i brojalice, stihove, tapšalice, pjesme te razne druge pokretne igre koje su se prenosile s koljena na koljeno. Danas su one u većini zaboravljene. Kako je već i spomenuto, svjedoci smo vremena kada je u porastu broj govornih poremećaja, a u radu s djecom kojima je potrebna dodatna terapija i vježba, nerijetko posežemo upravo za zaboravljenim metodičkim i pedagoškim sredstvima. Velički i Katarinčić (2011)

napominju kako upravo ti stihovi i igre djeluju oživljavajuće na djetetov organizam te ga potiču na napredak. Kada primjenjujemo to u radu, možemo uočiti kako djeca uvijek iznova žele određene stihove i pokrete.

Autorice Velički i Katarinčić (2011) zaključuju kako već mala djeca uživaju u tapšalicama, a kasnije, oko dvije godine starosti, djeca će uživati u igri prstima i jednostavnim pokretima. Kako dijete raste i razvija se stihovi koje će htjeti čuti postajat će sve duži i zahtjevniji te odrasli tako potiču koncentraciju. Polako dolazimo i do kraćih priča i igara uloga. Od presudne važnosti u usvajanju govora je da odrasli odvoje vrijeme za poticanje govora, ali i da shvate koliko je važno njihovo "odvajanje vremena" za djecu. Autorice Velički i Katarinčić (2011) stoga navode kako je za usvajanje govora, odnosno jezika, potrebno poticajno okruženje, ali i prisutnost odraslih, uzajamnost, dobar govorni uzor s kojim će djeca moći dijeliti misli, osjećaje i želje i s kojim će moći razgovarati. Djeca mogu govoriti monološki i dijaloški, te da bi govor uistinu bio ostvaren on mora biti upućen nekome te ga netko mora shvatiti i prepoznati. Poruka koja se poručuje mora biti očitana i vraćena. Škarić (1988) napominje kako je u govoru iznimno važna povratna sprega. Ističe kako je vanjska povratna sprega znatno jača od unutarnje u cijelom predškolskom razdoblju, a ona se još naziva i socijalna povratna sprega. Tako dijete uči govoriti, ali i slušati. Spomenuto je kako je za čitanje i pisanje važan i djetetov rječnik u skladu s godinama, a dijete rječnik bogati na različite načine. Primjerice, oponašanjem govora okoline, stvaranjem vlastitih jezičnih konstrukcija. Autorice Velički i Katarinčić (2011) napominju kako je komunikacijska funkcija jezika samo jedna od njegovih komponenti te ako ćemo govor smatrati samo komunikacijskim, tada ćemo ga reducirati na pojmovno značenje. Stoga, ako želimo da dijete kreativno djeluje u jeziku te da ono bude spontano za izražavanje, tada mu je potrebno pružiti mogućnost slušanja različitih kvaliteta govora, prisvajanje govora kao i opažanje i razumijevanje njegova smisla. To će iskustvo dijete steći slušanjem priča, bajki i poezije, ali i kreativnim jezičnim igrama u kojima će se moći smisljeno izraziti. Largo (2007) napominje kako je stjecanje zajedničkih iskustava neupitno bitno te igra veliku ulogu u prvim godinama života. Najvažnije, dijete mora osjetiti da okolina koja ga okružuje pokazuje i ima interes za njega i njegov govorni izraz. Dijete treba i sadržaje koje mu nudimo kako bi zadovoljilo svoju urođenu i prirodnu znatiželju. Tu mogućnost pruža nam književnost, a posebno poezija.

2.3. Utjecaj okoline na razvoj govora kod djece

Kako je već i spomenuto, čudo govora podareno je svim ljudima, ali njegov razvoj ovisi o brojnim čimbenicima. Autorica Draženka Blaži (1994) u knjizi postavlja pitanje je li dječje usvajanje jezičnih struktura vanjski proces koji je određen djetetovom okolinom ili je to unutarnji proces određen prirođenim jezičnim sredstvima djeteta koji minimalno ovise o okolini. U početku, pojam okoline najviše se odnosi na majku djeteta ili na osobu koja se najviše bavi djetetom. Kako piše Blaži (1994) međudjelovanje pretpostavlja dijeljenje zajedničkog interesa i dinamički proces u kojem majka i dijete stalno mijenjaju uloge govornika i slušatelja. To može biti mijenjanjem izraza lica i gesti, uzimanje i oslobađanje daha, intonacija i ritam govora, kontinuitet govora kao i prirodne pauze koje radimo tijekom govora. U to vrijeme majka obraća pozornost na dijete i time dobiva povratnu informaciju koja je vrlo bitna, a iskazuje se djetetovim izrazom lica, osjećajem užitka, vokalnim, verbalnim i neverbalnim odgovorima i slično. Gleason (1981 prema Blaži, 1994), smatra da okolina ima izuzetnu važnost u razvoju govora kod djece jer je upravo govor okoline primarni podatak za dijete kada usvaja jezik. Ono što dijete čini jest obrada podataka koje ono čuje u svojoj glasovnoj okolini. Mnogi odrasli kada se obraćaju djeci mijenjaju svoj govor jer ga nastoje olakšati. Često stoga koriste kraće i jednostavnije rečenice, umanjene, polaganiji način govora s dugim pauzama i slično. Ipak, Hampson i Nelson (1993 prema Blaži, 1994) otkrivaju da djeca čije majke u razgovoru s djecom koriste izražajnije i melodičnije govorne modele, bolje shvaćaju pragmatička nego semantička značenja u govoru. Nadalje, smatra se kako djeca sama pomažu u oblikovanju govora odraslih svojom povratnom informacijom koju daju govorniku. To može biti tako da zadržavaju pogled, da trepću, kimnu glavom i slično. Hoff-Ginsberg (1986 prema Blaži, 1994) smatra da majke ili drugi ljudi iz djetetove okoline tako govore jer im je u cilju postići što bolju komunikaciju s djetetom, a ne da dijete opskrbe što boljim podacima za učenje govora. Osim toga, ista je autorica ispitala funkciju i strukturu u majčinom govoru kao i njihov odnos prema razvoju dječje sintakse. Time je dokazala da je prilog majčinog govora tom procesu opskrbljivanje djeteta podacima koji će ilustrirati pravilnosti u jeziku. Osim toga, majčin govor može doprinijeti usvajanju sintakse tako da potiče dijete da stvara izraze koji su van dometa njegove trenutne lingvističke kompetencije. Stoga je ovo istraživanje dokazalo da je s obzirom na vrste riječi upravo majčin govor izazvao najbrži razvoj glagola i pomoćnih glagola kod djece. Također, dokazalo se da duljina majčinih izraza nije u vezi s razvojem govora u djece, ali i da suviše velikim prilagođavanjem svoga govora dobi slušatelja možemo ozbiljno utjecati na dječji

jezični razvoj te ga usporiti. Isto vrijedi i za djecu s poremećajima u usvajanju jezičnog sustava. Blaži (1994) napominje kako se majke više prilagođavaju načinu djetetovog razgovora nego očevi i zbog toga očevi predstavljaju djeci komunikacijski izazov koji ih priprema za komuniciranje s manje bliskim osobama. Može se reći kako im očevi tada predstavljaju "jezični most" prema široj govornoj zajednici koja zahtijeva više pojašnjavanja i razumijevanja. Ipak, jedini cilj u tome jest da se djecu osposobi da samostalno mogu komunicirati u različitim situacijama, s djecom i odraslim ljudima.

3. GLAZBA I GOVOR

Proučavanje kako glazba utječe na govor kod djece i ljudi relativno je novo područje kojima se bave znanstvenici iz područja psihologije i neuroznanosti. Kako ističe autorica Moreno (2009) znanstvenici su otkrili čudo glazbe istražujući njezin utjecaj na ljudsku spoznaju. Također, autorica Moreno (2009) napominje kako se i javnost zainteresirala za utjecaj glazbe te se često može čuti da nas glazba čini pametnijima i da nam glazba pomaže u usvajanju stranih jezika. Rauscher i suradnici (1993) proveli su zanimljivo istraživanje o nuspojavama glazbe, koje su javnosti predstavili u kratkom izlaganju o Mozartovoj sonati. Upravo je ta sonata izazvala kratkoročno povećanje sposobnosti prostornog razmišljanja, što je kasnije prozvano i Mozartovim efektom. Moreno (2009) piše kako je ta spoznaja probudila interes javnosti te su znanstvenici to otkriće pokušali povezati s povećanjem IQ-a. U konačnici, na taj su način potvrdili tezu da nas glazba čini pametnijima. Ipak, to je istraživanje potaknulo i druge znanstvenike da nastave istraživati na ovom području, ali na druge načine i koristeći druge instrumente (Moreno, 2009). Nekoliko je novonastalih istraživanja dokazalo pozitivan utjecaj te govore o tome kako je glazbeno iskustvo pozitivno utjecalo na mnoge domene razvoja mozga. Glazba je utjecala na poboljšanje govorne izvedbe, ali i na razvoj jezika, usvajanje matematičkih pojmova, simboličko i prostorno-vremensko okružje, vizualno-prostornu memoriju, verbalnu memoriju, samopoštovanje te na inteligenciju općenito (Moreno, 2009).

Mnoge studije zabilježile su pozitivan utjecaj glazbe na određena područja razvoja mozga, međutim iz tih se studija ne može sa sigurnošću zaključiti uzročnost. Prema tome, kako ističe Moreno (2009), ne može se sa sigurnošću doći do konačnih odgovora koji odgovaraju na pitanja utječe li glazba na IQ pojedinca, kao i na druge vještine i aktivnosti.

3.1. Glazba i neuroznanost

Razvoj medicine, a samim time i tehnika kojima znanstvenici mogu snimati mozak i njegov razvoj, otvorio je nove mogućnosti istraživanja utjecaja glazbe na razvoj mozga. Znanstvenici su, kako piše Moreno (2009), istraživali može li intenzivno glazbeno obrazovanje (dugoročno, nekoliko puta tjedno) utjecati na razvoj mozga te na ostale kognitivne sposobnosti. Istraživanje Schlaug i suradnika (1995 prema Moreno, 2009) bilo je jedno od prvih koji su se bavili otkrivanjem

povezanosti između glazbene stručnosti i mozga. Znanstvenici su istraživali utječe li glazba na srednje područje žuljevitog tijela koje je uključeno u koordinaciju pokreta. Naime, to je područje uključnije kod ljudi koji se bave glazbom. Kako su znanstvenici i pretpostavili, istraživanje je pokazalo da je srednje područje žuljevitog tijela znatno veće kod glazbenika nego kod osoba koje se ne bave glazbom. Prema tome su Schlaug i suradnici (1995 prema Moreno, 2009) zaključili da rano glazbeno obrazovanje, koje uključuje i sviranje određenog instrumenta, može znatno povećati i poboljšati komunikaciju između hemisferi mozga. Nadalje, nekoliko drugih istraživanja dokazalo je razliku između moždanih struktura kod glazbenika i neglazbenika. Znanstvenici su pronašli značajne razlike u području mozga koji je povezan s verbalnom memorijom, motoričkom i slušnom obradom te s ostalim izvršnim funkcijama, kao što su pažnja i jezik. Moreno (2009) ističe kako su sva navedena područja važna za korištenje instrumenata, kao i za djelovanje u glazbi. Moreno (2009) prema svemu navedenom postavlja pitanje: Što utječe na razvoj mozga – rano i intenzivno glazbeno obrazovanje ili biološke predispozicije?

Ipak, dva istraživanja podupiru utjecaj odgoja i obrazovanja. Schneider i suradnici (2002 prema Moreno, 2009) dokazali su povezanost između anatomskih i funkcionalnih modifikacija i iskustva. Schneider i suradnici (isto) usporedili su obradu sinusoidnih tonova u slušnoj kori 12 glazbenika, 12 neglazbenika i 13 glazbenika amatera. Zadali su im prvi zadatak gdje su sudionici morali pasivno slušati zvukove dok su gledali film, a zatim su iste zvukove morali detektirati. Sve se to odvijalo uz snimanje njihove magnetske moždane aktivnosti. Rezultati su pokazali promjene u magnetskoj aktivnosti mozga gdje su komponente slušnog mozga bile više za 102% kod glazbenika profesionalca nego kod neglazbenika, a za 37% kod profesionalca u odnosu na amatera. Također, volumen sive tvari u prednjem dijelu Heschlove vijuge bio je viši za 130% kod profesionalca u odnosu na neglazbenika. Moreno (2009) ističe kako je ključni podatak bila korelacija između neurofizioloških podataka, anatomskih podataka i glazbene stručnosti. Ti podaci i rezultati ključni su jer pokazuju da funkcionalne razlike koje su zabilježene u mnogim studijama mogu biti izravno povezane s anatomskim razlikama, ali i da su ove funkcionalne razlike povezane s količinom glazbenog treninga. Nadalje, Hyde i suradnici (2009 prema Moreno, 2009) istaknuli su kako je nakon 15 mjeseci glazbenog treninga kod djece došlo do strukturnih promjena na mozgu, a te su promjene u korelaciji sa slušnim i motoričkim vještinama. Ta se spoznaja slaže s prethodnim istraživanjem jer se promjene na mozgu kod odraslih glazbenika mogu povezati s dugogodišnjim bavljenjem glazbom, a ne s biološkim predispozicijama.

Moreno (2009) ističe i drugi pristup u istraživanju, a to je putem ERP i MEG analize moždane aktivnosti. U studijama koje su bile usmjerene na glazbene učinke i treninge dokazano je da glazbena stručnost modificira slušnu obradu i na funkcionalnoj, ali i na strukturnoj razini. To je istraživanje provedeno među profesionalnim glazbenicima koji sviraju violinu i glasovir te neglazbenicima koji su pasivno slušali tonove violine, glasovira ili čiste tonove.

Sljedeće istraživanje istraživalo je iste komponente, ali kod djece između četiri i pet godina, a uključivalo je djecu koja su bila uključena u Suzuki metodu poučavanja glazbe (engl. *Suzuki method of music teaching*) i djecu koja nisu bila uključena u taj program. Rezultati su pokazali da djeca koja su uključena u spomenuti program imaju bolje rezultate u mjerenim moždanim aktivnostima, posebno ako je u program uključen i dodatni instrument. Također, Fujioka i suradnici (2006 prema Moreno, 2009), dokazali su da djeca između četiri i šest godina koja su bila uključena u navedeni program, a testirali su ih četiri puta tijekom jednogodišnjeg obrazovanja, pokazuju pojačanu magnetska komponentu izazvanu tonovima violine. Time se zaključuje da glazbeni trening može vrlo brzo utjecati na slušnu moždanu obradu, u ovom slučaju radi se o razdoblju od godine dana. Osim navedene razlike, Moreno (2009) naglašava kako su autori zaključili da postoje i razlike među djecom u kognitivnoj stimulaciji i motivaciji.

Moreno (2009) ističe kako su druge znanstvene studije dokazale da se modificiraju ostali aspekti slušne obrade glazbenom stručnošću i/ili obukom. Lappe i suradnici (2008 prema Moreno, 2009) proširili su te spoznaje ukazujući na to da glazbeni trening može utjecati na percepciju više osjetila: slušnog, vidnog, somatosenzornog kao i motoričkog sustava. Osim toga, dokazali su i da je glazbeni trening pozitivno povezan s multimodalnom plastičnošću mozga, koristeći se magnetoencefalografskim mjerenjima prije i poslije glazbenog treninga.

3.2. Glazba i jezik

Autorica Moreno (2009) ističe kako su upravo glazba i jezik najsloženije, ali jedinstvene ljudske sposobnosti te samim time nastoji opisati vezu koja postoji između te dvije ljudske vještine. Ova je povezanost postala popularna i u području psihologije i neuroznanosti, a nedavno je istraživanje Bangert i suradnika (2006 prema Moreno, 2009) došlo do zanimljivih rezultata. Naime, rezultati

su pokazali kako glazbenici, za razliku od osoba koje se ne bave glazbom, imaju zabilježenu jaču aktivnost mozga u području koje je povezano s jezikom i govorom. Moreno (2009) ističe kako to otkriće upućuje na preklapanje mreža između glazbe i jezika. Upravo glazba i jezik dijele mnoge značajke, a važno je i napomenuti da i glazba i jezik spadaju u slušni sustav. Oslanjaju se na četiri akustička parametra:

1. Temeljna frekvencija
2. Spektralne karakteristike
3. Intenzitet
4. Trajanje

Upravo ti parametri pomažu znanstvenicima u istraživanjima koja su vezana uz jezik i glazbu kako bi otkrili utjecaj koji imaju jedan na drugog.

Prozodijska melodija (engl. *prosody-melody*), koja prati odnos frekvencije i visine tona, upućuje na povezanost između glazbe i govora jer osoba koja je glazbeno obrazovana prati visinu tona u glazbi, može raspoznati visinu i u govoru. Thompson i suradnici (2004 prema Moreno, 2009) u svome su istraživanju od sudionika tražili da slušaju neutralne iskaze, ali kada se govore različitim emocijama. Sudionici su zatim morali raspoznati emocije kojima su govorili, ali bez da su je sudionici iskazali i mimikom. Rezultati su pokazali da osobe koje su glazbeno školovane imaju bolje rezultate u odnosu na odrasle osobe koje nisu imale prilike glazbeno se školovati, a posebno su rezultati bili bolji kod identifikacije emocija straha i tuge. Samim time, znanstvenici su ovim istraživanjem dokazali kako glazbena stručnost, ali i glazbeno obrazovanje, promiču osjetljivost na emocionalnu glazbenu prozodiju te je naglašena moguća povezanost između glazbe i jezika.

Moreno (2009) spominje i dva istraživanja koja su se bavila specifičnošću perceptivne i kognitivne obrade potrebne za percepciju i razumijevanje jezika kod odraslih i djece. Ti su eksperimenti osmišljeni za usporedbu prozodijske razine obrade u jeziku i u melodijskoj razini obrade u glazbi. Kako bi to dokazali, znanstvenici su sudionicima pustili kratke glazbeno-lingvističke fraze a posljednje su fraze prozodijski ili melodijski skladne, odnosno neskladne. Istraživanje je pokazalo kako su glazbenici bolje primijetili odstupanja u visini nego osobe koje se ne bave glazbom, ali ne samo u glazbi, već i u govoru.

U istraživanju Magnea i suradnika (2006 prema Moreno, 2009) bio je cilj preciziranje utjecaja glazbe na jezik, odnosno glazbene stručnosti i obrazovanja na obradu jezika, te su postavljena tri glavna pitanja:

1. Utječe li glazbeno obrazovanje na ponašanje prilikom obrade jezika?
2. Utječe li glazbeno obrazovanje na obradu jezika povezanu sa živčanim sustavom?
3. Kakav je utjecaj kratkog (8 tjedana) i srednje dugog (6 mjeseci) glazbenog obrazovanja na ponašanje i živčani sustav u procesiranju jezika?

Cilj prvog eksperimenta bio je dokazati hoće li kratko glazbeno obrazovanje od osam tjedana pomoći osmogodišnjem djetetu detektirati razlike u visini u jeziku, odnosno govoru. Moreno (2009) objašnjava kako su prvo testirali dvadeset djece koja nisu bila uključena u glazbeno obrazovanje do sada da odrede visinu, uz tri uvjeta: prozodijski skladno, slabo neskladno ili strogo neskladno. Djeca su mogla čuti 72 rečenice na francuskom koje su završavale dvosložnim riječima. Eksperiment je bio podijeljen u tri faze: prvi test, trening, drugi test. Prateći ove faze, desetero djece imalo je priliku steći kratko glazbeno obrazovanje od osam tjedana, a druga skupina djece imala je priliku steći likovno obrazovanje također u trajanju od osam tjedana. Cilj je bio saznati može li kratko glazbeno obrazovanje potaknuti procesiranje visine u govoru, odnosno jeziku. Nakon osam tjedana obrazovanja u različitim područjima, rezultati nisu pokazali razliku između grupa na ponašajnoj razini. Ipak, rezultati su pokazali da su djeca koja su prošla glazbeno obrazovanje utjecala na amplitudu strogo neskladno što nije pronađeno kod djece koja su prošla kroz osam tjedana likovnog obrazovanja. Moreno (2009) ističe kako se prema tome može zaključiti da je kratka izloženost glazbenom obrazovanju utjecala na mozak i procesiranje u koje je uključen i jezik. Moreno i suradnici (2009) nastavili su istraživanje u kojem je zatim obrazovanje trajalo šest mjeseci, odnosno bilo je srednje dugo. U tom su istraživanju analizirali utjecaj glazbene i likovne nastave na detektiranje visine u jeziku i promatrali su utjecaj na ponašanje i živčani sustav kod osmogodišnje djece. Također, detektiranje visine mjereno je prije i poslije treninga. Moreno (2009) ističe kako su pretpostavili da će djeca koja su kratko bila izložena glazbenom obrazovanju prepoznati manje promjene u visini od djece koja su bila izložena likovnom obrazovanju. U ovome je istraživanju sudjelovalo 32 djece iz dvije škole u sjevernom Portugalu, a prema rezultatima njihova neuropsihološkog testa djeca su podijeljena u dvije skupine. Jedna je grupa prošla kroz glazbeno, a druga kroz likovno obrazovanje. Rezultati su pokazali pozitivne efekte u grupi koja je prošla kroz glazbeno obrazovanje, ali ne i kod djece koja su prošla kroz likovno obrazovanje.

Rezultati također pokazuju bolje čitanje i detektiranje visine kod djece koja su prošla glazbeno obrazovanje te se ovo šestomjesečno glazbeno obrazovanje pokazalo kao dovoljno kod kontrole ponašanja, ali i kod utjecaja na moždane funkcije: postojala je poveznica između utjecaja glazbenog obrazovanja i procesiranja jezika na ponašajnu i moždanu razinu. Ovo istraživanje stoga pokazuje, kako piše Moreno (2009) pozitivan utjecaj glazbe na jezik, ali i utjecaj na plastičnost mozga jer su rezultati bili vidljivi nakon kraćeg perioda glazbenog obrazovanja. Istraživanje je pokazalo kako je kratko glazbeno, ali i likovno obrazovanje, utjecalo na funkciju dječjeg mozga. Stoga Moreno (2009) zaključuje kako je ovo snažan dokaz da odgoj ima velik utjecaj na ljudsko ponašanje i mozak.

Moreno (2009) piše i o mnogim istraživanjima kojima se nastojala dokazati povezanost i uzročnost glazbe na razvoj jezika i govora. Zanimljivost među znanstvenicima bila je upravo visina i njezino prepoznavanje u materinskom, ali i u stranim jezicima, ali i koji utjecaj ima glazba i glazbeno obrazovanje na visinu. Moreno (2009) zaključno ističe da sva istraživanja koja su povezana s glazbom i jezikom mogu potvrditi njihovu usku povezanost i utjecaj koji imaju ta dva sustava jedan na drugog. Glazba i jezik čine se jedinstveni kada se govori o resursima koje dijele. Međutim, Moreno (2009) daje za to dobro objašnjenje, a to je da ti resursi daju određene funkcije koje su potrebne u obje domene. Također, istraživanja dokazuju utjecaj glazbe na procesiranje jezika, ali i na moždane strukture koje se koriste u istome. Zbog toga možemo uz sve navedeno povezati i utjecaj odgoja. Upravo utjecaj odgoja može djelovati na iste kognitivne vještine kao glazba, ali i na posve drugačije, što će dokazati znanstvenici u svojim daljnjim istraživanjima (Moreno, 2009).

4. OVLADAVANJE JEZIKOM UZ GLAZBENE POTICAJE

Uporaba glazbe kao metoda ovladavanja jezikom nije nov pojam, osobito u zemljama u kojima je engleski jezik materinski. Engh (2013) ističe kako se mnogi učitelji slažu da je učenje engleskog jezika kroz glazbu izrazito povoljno, ali na žalost ne postoji dovoljno literature i istraživanja koje to mogu sa sigurnošću potvrditi. Ipak, postoje primjeri koji upućuju na jaku vezu između glazbe i jezika. Engh (2009) tvrdi kako su učenici i prijašnjih godina navijali za glazbu na satu, ne samo zbog usvajanja i bogaćenja rječnika, već i zbog toga što ih glazba motivira u radu. Glazba se koristila u radu tijekom audiolingvističkih vježbi kako bi smanjila dosadu koja je proizlazila iz opširnih lekcija i kako bi učenicima pružila opuštanje i odmaranje, što mozak čini otvorenijim za pamćenje.

4.1. Glazbeni odgoj u dječjem vrtiću

Odgoj i obrazovanje u dječjem vrtiću zavire u mnoga područja rasta i razvoja djeteta, među kojima je i glazba. Upravo glazba spada pod umjetnost, a autorica Miočić (2012) ističe kako su umjetnosti moćno sredstvo pri odgoju i obrazovanju djece. Glazbenom umjetnošću kod djece potičemo razvoj kritičkog i estetskog promišljanja, potičemo stvaralački proces te tako utječemo na spoznajno-vrijednosni aspekt pojedinca uz što se promiče kultura življenja kao i vrijednost cjeloživotnog učenja i stvaranja. Uz doživljaj glazbe u dječjem vrtiću, doživljava se i kultura (Petrović-Sočo, 2007 prema Miočić, 2012). Autorica Miočić (2012) osvrnula se i na slovensku glazbenu pedagoginju koja odgoj uz glazbu naziva upravo estetskim odgojem.

Glazbeni je odgoj važan dio sveukupnog estetskog i umjetničkog odgoja koji utječe i na cjelokupni afektivni, socijalni, kognitivni i psihomotorički razvoj djeteta (Denac, 2004 prema Miočić, 2012). Glazbene sposobnosti kod djece razvit će se na temelju psihofizičkih pojmova i aktivnosti koje se provode u stimulativnom okruženju. Glazbene sposobnosti podrazumijevaju shvaćanje i pamćenje melodije, percepciju ritma, shvaćanje tonaliteta, utvrđivanje intervala, uočavanje estetskog značenja glazbe i apsolutnog sluha. Čudina-Obradović (1991 prema Miočić, 2012), ističe devet faza razvoja glazbenih sposobnosti:

1. Faza slušanja (0-6 mjeseci)

2. Faza motoričke reakcije na glazbu (6-9 mjeseci)
3. Faza prve glazbene reakcije (9-18 mjeseci)
4. Faza prave glazbene reakcije (18 mjeseci – 3 godine)
5. Faza imaginativne pjesme (3-4 godine)
6. Faza razvoja ritma (5-6 godina)
7. Faza stabilizacije glazbenih sposobnosti (6-9 godina)
8. Faza estetskog procjenjivanja (11 godina)
9. Glazbena zrelost (17 godina)

Ipak, autorica Miočić (2012) napominje kako su za razvoj glazbenih sposobnosti presudne godine najranijeg djetinjstva te poticajna socijalna sredina, uz složene mentalne funkcije. Socijalni su čimbenici vrlo važni u izgradnji glazbeni kritičkih načela pojedinca što onda utječe i na njegovo bavljenje glazbom. U prijevodu, tada govorimo o pozitivnom ili negativnom glazbenom ozračju, odnosno o pogodnoj ili nepogodnoj glazbenoj stimulaciji u obitelji djeteta i u odgojno-obrazovnim ustanovama. Višnja Manasteriotti (1982 prema Miočić, 2012) ističe kako se djeca koja žive u sredini u kojoj nemaju doticaja s ni jednom vrstom umjetnosti sporije razvijaju od druge djece koja imaju doticaja s umjetnošću te su ta djeca u prednosti. Mira Voglar (1989 prema Miočić, 2012) razvrstava glazbena područja na pjevanje, slušanje glazbe, sviranje na dječjim instrumentima i izvođenje glazbenih didaktičkih igara. Manasteriotti (1982 prema Miočić, 2012) glazbeni odgoj povezuje s razvojem senzornih sposobnosti koje promatra u procesu glazbenih aktivnosti, a dijeli ih na šest elementarnih sposobnosti slušanja glazbenih tonova:

1. Sposobnost zapažanja razlike u visini tona
2. Sposobnost zapažanje razlike u jakosti tonova
3. Zapažanja razlika u ritmu glazbe
4. Zapažanje razlika u trajanju tonova
5. Sposobnost zapamćivanja raznih tonova
6. Sposobnost zapamćivanja boja tonova

Kako bismo osmislili kvalitetne aktivnosti koje će utjecati na razvoj glazbenih sposobnosti kod djece, važno je imati u vidu njihove trenutne glazbene sposobnosti. U glazbene aktivnosti Dobrota (2007 prema Miočić, 2012) svrstava pjevanje, glazbene igre, pokret uz pjevanje i uz glazbene igre, brojalice i slušanje glazbe. Ipak, u okvirima predškolske ustanove, svakodnevno bi trebalo biti

uspostavljeno poticajno glazbeno okruženje, kao i okruženje pogodno za razvoj i poticanje drugih umjetnosti.

4.1.1. Glazbene kompetencije odgojitelja

Posao odgojitelja opisan je kao posao koji podrazumijeva da ga obavlja dinamična i vesela osoba koja je stekla potrebno obrazovanje i time postala odgojitelj djece rane i predškolske dobi. Prije samog upisa na fakultet svaki pristupnik prolazi kroz provjeru predispozicija koja se sastoji od četiri stavke, a među kojima su i provjere glazbenih i govorno-jezičnih sposobnosti. Dakle, posao odgojitelja vrlo je širok te bi odgojitelj u jednom danu djeci morao osigurati poticajnu okolinu u koju će uklopiti sve vrste umjetnosti te će tako utjecati na djecu direktno ili indirektno.

Vizek-Vidović (2009 prema Miočić, 2012) opisuje kako su kvaliteta obrazovanja i kompetentnost odgojitelja ključni čimbenici za poboljšanje odgojno-obrazovnih postignuća kao i za stvaranje kvalitete ustanove. Autorica stoga navodi ključne kompetencije koje bi odgojitelj trebao steći u svome obrazovanju, a to su rad s informacijama, tehnologijom i znanjem, rad s ljudima te rad u zajednici i za zajednicu. Te kompetencije ne posjeduje osoba u gotovom smislu već ih tijekom svoga obrazovanja razvija.

Može se uočiti kako se sadašnji studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja uvelike razlikuje od prijašnjih studija. Prije uvođenja bolonjskog procesa bila su prisutna samo dva glazbena kolegija, a to su sviranje i metodika glazbenog odgoja u dječjim vrtićima. Autorica Miočić (2012) izdvaja glazbene kompetencije koje proizlaze iz bolonjskog sustava studiranja koji je usklađen s europskim principima kompetencija odgojitelja, a to su sljedeće:

1. Instrumentalne opće glazbene kompetencije na učiteljskim i predškolskim studijima

Ove kompetencije podrazumijevaju da odgojitelj zna demonstrirati temeljno poznavanje glazbene umjetnosti kao i glazbenog odgojno-obrazovnog područja. Također, Miočić (2012) navodi kako odgojitelj zna i ima sposobnosti samostalno planirati svoj rad u glazbi i kroz glazbu, posjeduje kapacitet za stjecanje glazbenih spoznaja te razvoja glazbeno-istraživačke vještine na razini izrade stručnog rada.

2. Interpersonalne opće glazbene kompetencije

Kompetencija, prema Miočić (2012) podrazumijeva da odgojitelj može demonstrirati posjedovanje osobnih kvaliteta ličnosti i dispozicija, da ima sposobnost donošenja odluka, razvijenu sklonost prema timskom radu glazbenom interakcijom te da pokazuje kontinuirano (samo)vrednovanje kako bi upotpunio i unaprijedio svoj rad. Također, odgojitelj može demonstrirati uvažavanje kulturne različitosti te razvijati svoju glazbeno-profesionalnu etičnost.

3. Sistemske opće glazbene kompetencije

Navedena kompetencija podrazumijeva da odgojitelj tijekom studija napreduje u samostalnom i kontinuiranom glazbenom radu, da je osposobljen za glazbeno-kreativnu i stvaralačku dimenziju, za preuzimanje odgovornosti u profesionalnoj afirmaciji stručnog profila. Osim toga, da odgojitelj promiče cjeloživotno učenje i da potiče stalnu brigu o kvaliteti glazbenog posredovanja. (Miočić, 2012)

4. Specifične glazbene kompetencije na učiteljskim i predškolskim ustanovama

Navedena kompetencija podrazumijeva da je odgojitelj u toku s promjenama te da ih uvažava, da može demonstrirati svoje znanje iz područja glazbene kulture. Miočić (2012) navodi da kompetencija podrazumijeva i mogućnost glazbenog komuniciranja s djecom kao i razvijanje raznih vještina kod djece kroz glazbu. Nadalje, ovom kompetencijom odgojitelj mora moći razumjeti mogućnosti glazbe u razvoju i načinu usvajanja govora, jezika, djetetovih stvaralačkih potencijala kao i tjelesnog, kognitivnog i socijalnog razvoja. Miočić (2012) navodi kako odgojitelj mora znati samostalno implementirati umjetnosti u kurikulum, razvijati suradničke odnose s roditeljima na načelima glazbene komunikacije kojima će im dati do znanja kako je roditeljsko uključivanje u dječji svijet glazbe vrlo potrebno i poželjno.

Prema navedenim kompetencijama možemo zaključiti kako svaki odgojitelj mora polaziti od sebe i na temelju svojih znanja i vještina raditi plan za daljnje i kontinuirano obrazovanje, ali i za rad s djecom rane i predškolske dobi. Odgojitelj koji dijete izlaže umjetnosti, čini sve što može kako bi poticao njegov cjelovit rast i razvoj, ali i pridonosi razvoju kulture ustanove. Također, odgojitelj koji osigurava poticajno glazbeno okruženje za djecu utječe na dječji govorno-jezični razvoj te svojim radom pokazuje ustrajnost, ali osigurava i kulturni prosperitet svoje ličnosti, predškolske ustanove i društva.

4.1.2. Glazbene aktivnosti u dječjem vrtiću

Svaka ustanova ranog i predškolskog odgoja na početku pedagoške godine donosi plan i program za nadolazeću pedagošku godinu u kojoj su ciljevi koje će ustanova, uz pomoć djelatnika, nastojati ispuniti svojim predanim radom i zalaganjem. Osim ciljeva, u tome su dokumentu objedinjena i temeljna znanja, vještine i sposobnosti, vrijednosti i stavovi. Nadalje, svaka ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja mora poštivati *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2014) i poštivati polazišta, načela, vrijednosti i ciljeve koje taj dokument nalaže.

Prema Miočić (2012) kada govorimo o glazbenom odgoju kao odgojno-obrazovnom području, možemo ga pronaći u vizualnim umjetnostima i dizajnu, filmskoj i medijskoj kulturi i umjetnosti, dramskoj kulturi i umjetnosti te u umjetnosti pokreta i plesa.

Osim toga, glazbenim odgojem kod djece potičemo i razvoj govora što podrazumijeva usvajanje govora iz dječje okoline, bogaćenje rječnika, direktnu i indirektnu komunikaciju te zajedničku aktivnost kojom se djecu nastoji poticati na cjelovit rast i razvoj. Odgojitelji mogu poticati razvoj govora kod djece rabeći različite glazbene poticaje, poput malešnica, brojalica, igara s pjevanjem, pjesama za djecu, ali i brojne plesne poticaje obogaćene ritmom i metrom. Odgojitelji se tijekom svoga obrazovanja susreću s brojnim primjerima takvih poticaja, a jedan od izbora spomenutih poticaja, odnosno malešnica, brojalica i igara s pjevanjem, donosi edukativni materijal *Pjesmom kroz igru* (Kraljić, 2016/2017).

Malešnice

Malešnice su, prema autoricama Velički i Katarinčić (2011) dječje pučke pjesme koje se razvijaju kod svih naroda te su prvi pjesnički tekstovi s kojima se dijete susreće. Najčešće su nastale, te još uvijek nastaju, prilikom susreta djece i roditelja. Malešnice se povezuju s igrom u kojoj dijete aktivno sudjeluje i uključuju riječi i pokret. Susrećemo ih u svim narodima. Zbirke malešnica pojavljuju se na engleskome jeziku vrlo rano, a pojedinačne pjesme bilježe se još od 1609. godine.

Brojalice

Prema Milinović (2012) brojalicama prvenstveno razvijamo osjećaj za ritam, ali i glazbeno pamćenje te sposobnost točnog intoniranja.

Brojalica je u dječjoj igri svakodnevna pojava koja im pomaže u odabiru igrača, igre i igračaka, ulozi u igri, u redosljedju i slično. Prema Guberina (2010) brojalica je glazbeni govor, ali i glazba metrike i ritma. Brojalica obogaćuje govornu komunikaciju, razvija glazbene sposobnosti, vještine i osobine djeteta poput osjećaja individualnosti, pripadnosti, samoaktivnosti, razvoju slike o sebi i slično. Postoje govorene i pjevane brojalice.

Govorena je brojalica snažan intelektualni i glazbeni poticaj koja razvija glazbene i govorne sposobnosti i vještine. Također, govorna se brojalica izvodi na slobodno izabranoj visini glasa i na istome tonu (Milinović, 2012).

Igre s pjevanjem

Milinović (2012) glazbene igre s pjevanjem opisuje kao vrstu pokretnih igara. Svaka glazbena igra s pjevanjem ima određena pravila koja se primjenjuju tijekom pjevanja određenih napjeva koji je djetetu vrlo pristupačan i jednostavan za upamtiti i izvoditi. Milinović (2012) opisuje kako svaka igra s pjevanjem mora imati značajke dobre pjesme, a uz nju se izvode i određeni pokreti koji odgovaraju tekstu pjesme. Igre s pjevanjem često zahtijevaju formaciju kruga ili vrste, a uz njih se djeca izražavaju na jedan drugačiji i zanimljiviji način. Igre s pjevanjem kojima su se djeca igrala i koristila naučila su zanimljive činjenice o njihovom kraju te unaprijedila svoj glazbeni razvoj.

Pjesme

Pjesmama možemo biti izloženi bilo kada i u bilo koje vrijeme. Na ulici, u dućanu, kod kuće, na raznoj tehnologiji. Ipak, u dječjem je vrtiću važno da se obrati pozornost na pjesme i sadržaj koji se djeci nudi kao poticaj u usvajanju govora, ali i kao poticaj u glazbenom ostvarenju i dječjem napretku. Pjevanjem pjesama primjerenih djeci razvija se dječji glas i sluh, osjećaj za ritam i govor, a obogaćuje se i dječji rječnik. Osim toga, pjesme doprinose razvoju dječje emocionalne i socijalne

zrelosti. Važno je da odgojitelj prati i pjeva pjesmu u zadanoj intonaciji te na pravilan način na koji je pjesma napisana. Odgojiteljeva je dužnost djetetu pristupiti individualno i uvažavati razlike i mogućnosti među djecom te ih poticati na daljnji razvoj i ustrajnost. Nerijetko se dogodi da djeca spontano pjevaju i samim time izmišljaju svoje pjesme i melodije u čemu ih treba poticati i ohrabrivati jer je to njihov način izražavanja. Važno je znati da glazba djeci donosi radost te da djecu treba obogatiti pjesmom i buditi radost pjevanja (Marić i Goran, 2013).

5. ZAKLJUČAK

Važnost govora za ljudski život je neupitna. Zbog govora i mogućnosti komunikacije ljudi mogu razgovarati i prenositi svoje misli i osjećaje, mogu se dogovarati, mogu se svađati, ali uz pomoć govora mogu se i pomiriti. Brojnim istraživanjima znanstvenici su dokazali kako postoji poveznica između dva složena sustava, glazbe i govora. Glazbenici su glazbom i pjesmama prenosili ono što nisu mogli samo riječima, a utjecaj koji pjesme imaju na djecu je iznimno velik. Pjesma djecu navodi na novu razinu stvaralaštva, na bogaćenje rječnika, usvajanje rečeničnih struktura, ali i na izražavanje. Nažalost, u današnje vrijeme svjedočimo sve većem broju djece čiji se govorno-jezični sustav ne razvija u skladu s njihovim cjelovitim razvojem i godinama. To možemo pripisati dječjoj okolini koja nije dovoljno poticajna te ne djeluje na dijete onako kako bi trebala. Dječju okolinu čini njegova obiteljska, ali i vrtićka zajednica. Majka, odnosno osoba koja s djetetom provodi najviše vremena, ima najveći utjecaj na dijete i njegov govorno-jezični razvoj. Djeca koja su pretjerano izložena gotovim slikama koje dobivaju putem razne tehnologije, ne mogu preraditi slike i doživljaje tako brzo kako se one mijenjaju što utječe na dječju maštu i razvoj govora. Ipak, određene teškoće ne moraju nužno proizlaziti iz dječje okoline već na njih mogu djelovati i genetski čimbenici. Važno je da prevencija teškoća koje se javljaju, ili se potencijalno mogu javiti, započne na vrijeme te da se nastoji učiniti sve kako bi djetetu omogućio neometani rast i razvoj.

Djeca vole govoriti, razgovarati, čitati, prepričavati, pjevati, a još više vole da ljudi koji ih okružuju to vole raditi s njima. Veseli ih svaki poticaj na razgovor kojim mogu prenositi sve što žele, a ako nemaju potrebu za time, važno je da ih odrasli potiču na govor i razgovor.

Na dječji govorno-jezični razvoj možemo utjecati glazbom na razne načine. Uz malešnice, brojalice, igre s pjevanjem, raznim pjesmama i sviranjem. Djeca se iznimno vesele glazbenim aktivnostima u dječjem vrtiću jer im je prirodno pjevušiti i izbrojavati u igri. Svaki dječji pokušaj pjevušenja i stvaranja pjesama treba poticati i ohrabrivati jer se ona tako izražavaju i bogate svoj govorno-jezični razvoj.

Roditelji, odgojitelji i svi drugi u dječjoj okolini važni su govorno-jezični uzori za dijete stoga se najprije moramo zapitati jesmo li dostojni toj ulozi i moramo li što promijeniti kako ne bismo ometali ovaj poseban razvoj kod djece.

6. LITERATURA

1. Blaži, D. (1994). *Utjecaj okoline na razvoj govora u djece*. Fakultet za defektologiju. Odsjek za logopediju. Preuzeto 10.4.2022. s <https://hrcak.srce.hr/file/160029>
2. Dunstan, P. (2002.) *Dunstan baby language*. Preuzeto 5.6.2022. s <https://www.dunstanbaby.com/>
3. Engh, D. (2013). *Why Use Music in English Language Learning? A Survey of the Literature*. *English Language Teaching*; Vol. 6, No. 2; 2013. Preuzeto 10.4.2022. s <https://eric.ed.gov/?id=EJ1076582>
4. Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima, 1. dio*. Zagreb: Mali profesor.
5. Guberina, P., (2010). *Govor i čovjek – Verbotonalni sistem*. Zagreb: Artresor naklada
6. Kovačević, M. (1996). *Pomaknute granica ranoga jezičnog razvoja: okvir za novu psiholingvističku teoriju*. Fakultet za defektologiju, Zagreb
7. Kraljić, J. (2016/2017). *Pjesmom kroz igru*. Zagreb
8. Kuvač, J., Palmović, M. (2007). *Metodologija istraživanja dječjega jezika*. Zagreb: Naklada Slap.
9. Largo, R. (2007). *Babyjahre – Entwicklung und Erziehung in den ersten vier Jahren*. München: Piper Verlag.
10. Ljubešić, M. (ur.) (1997). *Jezične teškoće školske djece*. Zagreb: Školske novine
11. Marić, Lj., Goran, Lj. (2012). *Zapjevajmo radosno*. Zagreb: Golden Marketing – Tehnička knjiga.
12. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Preuzeto 15.4.2022. s <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf>
13. Miočić, M. (2012). *Kultura predškolske ustanove u svjetlu glazbenih kompetencija odgojitelja*. Sveučilište u Zadru. Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja. Preuzeto 10.4.2022. s [file:///C:/Users/Bas/Downloads/819-2184-1-SM%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Bas/Downloads/819-2184-1-SM%20(1).pdf)

14. Moreno, S. (2009). *Can Music Influence Language and Cognition?* Contemporary Music Review. Prezeto 10. 4. 2022. s <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/07494460903404410>
15. Pavličević-Franić, D. (2008). *Jezične i nejezične sastavnice govora*. Jezik: časopis za kulturu hrvatskog jezika, Vol 55. No 2. Preuzeto 10.4.2022. s <https://hrcak.srce.hr/63090>
16. Posokhova, I. (1999). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*. Priručnik za roditelje. Zagreb: Ostvarenje d.o.o.
17. Starc, B., Čudina-Obradović, M., Pleša, A., Profaca, B., Letica, M. (2012). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske djece*. Priručnik za odgojitelje, roditelje i sve koji odgajaju djecu predškolske dobi. Zagreb: Golden marketing-tehnička knjiga.
18. Stokes, Juniper. (2008). *The Effects of Music on Language Acquisition*. Asia University. Preuzeto 10.4.2022. s Hrčak
19. Škarić, I. (1988). *Govorne poteškoće i njihovo uklanjanje*. Zagreb: Mladost
20. Vasta, R., Haith, M. M., Miller, S. A. (1998). *Dječja psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap
21. Velički, V., Katarinčić, I. (2011). *Stihovi u pokretu*. Malešnice i igre prstima kao poticaj za govor. Zagreb: ALFA d.d.

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Ja, Sara Krznar, izjavljujem da sam ovaj diplomski rad na temu „Poticajnost glazbe za dječji jezični razvoj“ napisala samostalno uz pomoć navedene stručne literature, znanja i kompetencija koje sam stekla tijekom obrazovanja na Učiteljskom fakultetu te uz pomoć podrške i savjeta svojih profesorica i mentorica Jelene Vignjević i Josipe Kraljić.

(vlastoručni potpis studenta)